

Birinci Dünya Savaşı'nda Romanya Osmanlı Askeri Valiliği*

The Ottoman Military Governorship of Romania during the First World War

Zeki Çevik** & Emirhan Yılmazpehlivan***

Öz

1916 yılının Eylül ayından itibaren, Romanya'nın Dobruca bölgesindeki Tuna Boylarına 15. ve 25. Fırka ile 26. Fırkadan oluşan 6. Türk Kolordusu intikal ettirilmiştir, Tuna nehri üzerinde sevk ve idare, Tuna Osmanlı Menzil Müfettişliğine verilmiştir. Bükreş'in İttifak Devletleri'ne ait karma güçlerince, 6 Aralık 1916 tarihinde işgal edilmesi üzerine, 9 Ocak 1917'de, Romanya'yı İşgal Kuvvetleri Komutanlığı şekliyle ifade edilebilecek olan Romanya İdare-i Askeriyesi (Romanya Osmanlı Askeri Valiliği) adında bir kuruluş hizmete girmiştir. Bu çalışma, yerel ve yabancı kaynaklara dayanarak, 9 Ocak 1917'de Romanya'da kurulan Romanya Osmanlı Askeri Valiliği'nin Büyük Savaş süresince, 1917-1918 yılları arasındaki faaliyetlerini ele almayı ve irdelemeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Birinci Dünya Savaşı, Romanya Cephesi, Osmanlı Devleti, Romanya, Romanya Osmanlı Askeri Valiliği.

Abztract

From September 1916 onwards, the 6th Army Corps consisting of 5th division and 25th division and 26th division was transferred to the proximity of Danube River in the Dobruja Region of Romania. The referral and administration on the Danube River were assigned to the Tuna Ottoman Menzil (Range) Inspectorate. On the occasion of the occupation of Bucharest by the co- forces of the Allied Powers on 6 December 1916, an institution called the Ottoman Military Governorship of Romania came into service on January 9, 1917. This study, based on local and foreign sources, aims to examine the activities of the Ottoman Military Governorship established on 9 January 1917 in Romania during the Great War.

Keywords: World War I, Romanian Front, Ottoman State, Romania, the Ottoman Military Governorship of Romania.

* Bu çalışma, Balıkesir Üniversitesi Rektörlüğü Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından (BAP) 2016 / 99 no'lu proje ile desteklenmiştir.

** (Doç. Dr.), Balıkesir Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, zcevik41@hotmail.com; ORCID: orcid.org/0000-0002-3756-8738

*** (Öğr. Görv); Balıkesir Üniversitesi/Yabancı Diller Yüksekokulu, emirhan@balikesir.edu.tr; ORCID: orcid.org/0000-0001-8451-8859

Giriş

19. yüzyılın ikinci yarında Avrupa’da İngiltere ve Almanya’nın kutup başı olduğu İtilaf ve İttifak devletleri arasında zamanla yeni sömürgeler elde etme yarışına, üretilen sanayi ürünlerinin pazarlanması ve silahlanma rekabeti de eklenince Avrupa adeta kıvılcım bekleyen bir barut fıçısına döndü. 1 Ağustos 1914 günü Almanya’nın Rusya’ya savaş ilanı ile başlayan bu büyük felaket kısa sürede bütün dünyayı sardı.

Böylece başlayan Birinci Dünya Savaşı’nda İtilaf ve İttifak Devletlerinin saflarında savaşa katılan devlet sayısı zamanla artış göstermiştir. 1915 yılı yazında İtalya, İtilaf Devletleri safında; aynı yılın sonbaharında ise Bulgaristan İttifak Devletleri safında yer almışlardır. Öte yandan, 1916 yılında Romanya, İtilaf Devletleri’ne katılmıştır. Bu üç devletin savaşa katılmasıyla birlikte, Balkanlar’daki savaş güç dengesi yeni bir hal almış ve bu durum Osmanlı Devleti’ni de doğal olarak etkilemiştir¹.

Birinci Dünya Savaşı süresince, İtilaf ve İttifak Devletleri bloğundaki devletler, aynı bloktaki devletlerle silah, cephane, lojistik ve mali destek gibi her alanda karşılıklı yardımda bulunmayı kararlaştırmışlardır. Ayrıca, devletler müttefik oldukları devletlere askeri birlikler göndererek onların cephelerdeki yükünü hafifletmek için askeri yardımlarda bulunmuşlardır². Bunun bir örneği de Osmanlı Devleti’nin müttefiki Almanya, Avusturya-Macaristan ve Bulgaristan’a destek vermek için Galiçya, Makedonya ve Romanya’ya asker sevk etmesidir.

1. Avrupa Cephelerinde Türk Kuvvetleri

Birinci Dünya Savaşı’nda insanlık tarihinin o zamana değin tanık olduğu en büyük amfibi hareketin yaşandığı ve doğurduğu sonuçları nedeniyle çok büyük bir öneme sahip olan Çanakkale Cephesi’ndeki muharebelerin sona ermesini müteakip, İtilaf Devletleri’nin diğer cephelerdeki saldırıları giderek artmıştır. Birinci Dünya Savaşı’nın kaderinin Avrupa cephelerinde tayin edileceği görüşünde olan Harbiye Nazırı ve Başkomutan Vekili Enver Paşa, Alman Genelkurmayı’na, Avrupa cepheleri için birlikler gönderme önerisinde bulunmuştur. Bu öneri, Osmanlı birliklerinin Kafkas, Irak, Mısır gibi cephelerde muharebe etmesi nedeniyle Alman Genelkurmayı’na önceleri olumlu karşılanmamıştır. Ancak, sonraları, Rusların Haziran 1916’da gerçekleştirdikleri “Brusilov Taarruzu” neticesinde, Avusturya-Macaristan’ın büyük kayıplar vermesi, cephede büyük boşluklar oluşması ve bu boşluğun açılan Romanya Cephesinde de çarpışan Alman birliklerince doldurulmasının mümkün görülmemesi gibi nedenlerle, Alman Genelkurmay Başkanı Falkenhayn Osmanlı Devleti’nden askeri birlik talebinde bulunmuştur. Aslında, Avusturya Yüksek Komutanlığı bu fikri olumlu karşılamasa da Almanya’nın ikna gayretleri meyvesini vermiş ve Enver Paşa’nın da Almanlardan gelen bu talebe olumlu bakması sonucunda Türk birliklerinin Avrupa Cephesi’ne gönderilmesi kararlaştırılmıştır³.

Birinci Dünya Savaşı’nda, Batıya doğru ilerlemek ve Polonya’daki topraklarını genişletmek için Galiçya bölgesini işgal etme çabalarına giren Rusya karşısında, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu müttefiki Almanya ile birlikte 1914 yılının Ağustos ayında Doğu Cephesi olarak bilinen Galiçya cephesini açmak zorunda kalmıştır. 4 Haziran 1916’da Ruslar, Brusilov Taarruzu neticesinde,

¹Enver Ziya Karal, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C. V, TTK. Yay., Ankara, 2012., s. 497–498.

²Şefik Erdem, *Birinci Dünya Savaşı’nda Avrupa’da Yüzbin Türk Askeri*, Kastaş Yayınları, İstanbul, 1992, s. 347

³Feyza Kurnaz Şahin, “Birinci Dünya Savaşı’nda Galiçya Cephesi’nde Hilal-i Ahmer Cemiyeti’nin Sıhhi Hizmetleri”, *Uluslararası Balkan Tarihi Araştırmaları Sempozyumu*, Osmanlı Mirası ve Türk Kültürünü Araştırma Derneği Yay., İstanbul, 2016, s. 477-478.

Galiçya'da 50 kilometre genişliğinde bir yarık açmış, 100 binden fazla Avusturya askerini esir almayı başarmış ve böylelikle Avusturya-Macaristan ordularına büyük bir hasar vermiştir. Yapılabilecek başka bir Rus taarruzunun Doğu Cephesinin çökmesi anlamına gelebileceği düşüncesiyle, Avusturya-Macaristan güneyde General Bothmer komutasındaki birlikleri süratle Galiçya'ya kaydırmış ve derhal karşı taarruza geçmiştir. Ancak, bu taarruz, Rus birlikleri tarafından geri püskürtülmüştür. Alman Genelkurmayı, bu kritik durum üzerine müttefik devlet ordularının genel harekâtının Alman karargâhından yönetilmesini kararlaştırmıştır⁴.

Bulgaristan, İttifak Devletleri'ne katıldıktan sonra, Alman ve Avusturya-Macaristan orduları, Osmanlı Devleti ile Balkanlar üzerinden kara bağlantısının kurulması amacıyla Sırbistan'ı işgale başlamış ve Belgrad ele geçirilmiştir. Bulgar kuvvetlerinin Niş'e doğru ilerlediğini gören İtilaf Devletleri, çok önem verdikleri Makedonya cephesine müdahalede bulunmak üzere, Yunanistan'ı da yanlarına alarak, Selanik şehrine kuvvet çıkarmışlardır. Sırp ordusundan geriye kalan kuvvetler ile Çanakkale Cephesinden kaydırılan İngiliz ve Fransız birliklerinin de katılımıyla bu cephe hareketlilik kazanmıştır. Çanakkale muharebeleri yenilgisinin ardından, İtilaf Devletleri, Rusya ile bağlantı kurmak için başka bir yol açmayı, Almanya ile Osmanlı Devleti arasındaki bağlantıya mâni olmayı, Alman ve Avusturya Macaristan kuvvetlerinin güneye ilerlemesini engellemeyi amaçlamaktaydılar. 1916 yılı Eylül ayının ilk haftasında Berlin'de Alman Genelkurmay Başkanı Hindenburg ile İkinci Başkan Ludendorff ve Osmanlı Başkomutan Vekili Enver Paşa'nın katıldığı toplantıda bu cephenin kritik durumu değerlendirilmiştir. Keza, Viyana-Belgrad-Sofya-İstanbul hattının devamlı açık bulunması sayesinde Osmanlı Ordusunun ikmali yapılabilecekti. Ayrıca, İngiliz ve Fransızların Rusya ile bağlantıya geçememesi Makedonya Cephesi'nde kazanılacak başarıya bağlı olacaktı. 1916 yazında, Doğu Avrupa Cephesinde, Rus kuvvetlerinin Alman Ordusu'nun sağ kanadına gerçekleştirdiği başarılı taarruzlar ve sonrasında Romanya'nın 28 Ağustos 1916'da savaşa dâhil olmasıyla birlikte, Balkanlar'da yeni bir cephe açılmıştır. Romanya, 27 Ağustos 1916'da Avusturya-Macaristan İmparatorluğuna savaş ilan etmiş ve harekete geçerek Transilvanya'nın önemli bir kısmını işgal etmiştir. Romen Ordusu'nun, Karpatlar'daki İttifak Devletleri cephesini arkadan vurabilecek bir pozisyon alması üzerine, Alman Genel Kurmayı, Alman, Bulgar ve Osmanlı kuvvetlerinden oluşturulacak müşterek bir gücün Romen ordusuna karşı kullanılmasına karar vermiş ve Osmanlı Devleti'nden asker talebinde bulunmuştur.⁵

Alman Genel Kurmayı için Romanya cephesini en kısa sürede tasfiye etmek üç yönden ön taşımaktaydı: Selanik'e çıkartma yapmış olan İtilaf Devletleri kuvvetleriyle, Romen kuvvetlerinin ortak bir taarruzuna engel olmak; Romen topraklarındaki petrol ve tahıl ürünlerini ele geçirmek ve cephede boşa çıkacak olan kuvvetleri Rus ve Fransız cephelerine sevk etmek noktalarında toplanmaktaydı.

2. Romanya'da Osmanlı Kuvvetlerinin Faaliyetleri

Harbiye Nazırı Enver Paşa'yı Romanya Cephesine askeri bir kuvvet göndermeye iten siyasi ve duygusal nedenlerin arkasında da Romanya'nın Dobruca bölgesinde hatırı sayılır bir çoğunlukta Türk'ün yaşıyor olması ve Enver Paşa'nın ailesinin de bu topraklarda yaşayan Gagavuz Türklerinden olması yatmaktaydı. Diğer bir neden de Balkanların yeni haritasının şekillenmesinde, Osmanlı Devleti'nin, Batı Trakya üzerinde hak sahibi olması için, Romanya'da elde edilecek başarıya ortak

⁴100. Yılında Galiçya Cephesi, Atlas Tarih, Sayı.42, Ağustos-Eylül 2016, s. 76.

⁵100.Yılında Birinci Dünya Savaşı, Atlas Tarih, Sayı.30, 2014, s. 95,101.

olunması gerekmekteydi. Nihayetinde, Enver Paşa, Romanya Cephesinin Güney kanadında Mareşal Mackensen'in kumandanlığına verilmek ve Bulgar ordusunu desteklemek üzere 6. Kolordu'nun görevlendirilmesini uygun görmüştür⁶.

Başkomutanlık Vekâleti, 20 Temmuz 1916'da 5. Ordu Komutanı'na bir Kolordu veya iki tümen kuvveti önce Ordu, sonra Genel Karargâh ihtiyatı olarak Mirliva Mustafa Hilmi Komutası'nda geriye çekmesi, 6. Kolordu Komutanı'na, kuvvetlerini Çanakkale grubu emrine vermesini ve karargâhı ile 25. Fırkayı Keşan, 15. Fırkayı Manisa ve Soma civarında toplamasını emretmişti. Başkomutanlık, 15. ve 25. Fırkalarla 6. Kolordu Karargâhı'nın Romanya harekâtı için ayrıldıklarını bildirdi. 25. Tümen, 14 Ağustos 1916 akşamı Edirne'ye ulaşmış, 15. Tümen, 27 Ağustos'ta Bakırköy'de konuşlanmıştı. Mackensen Karargâhı'ndan 20 Ağustos 1916'da 6. Kolordu Komutanı'na gelen emir "6. Kolordu ileri müfrezesi bila ifatei zaman "Pravadi" ve "Şumnu"ya gönderilecektir. Bizzat Kolordunun nakliyat hazırlığı buraya bildirilecektir." şeklindeydi⁷. Başkomutanlık, durumu bildiren 6. Kolordu Komutanı'na, "6. Kolordu'nun Mackensen Ordusu'na bağlanmakla birlikte, ülkemizde bulunduğu sürece 5. Ordu'ya da bağlı kalacağı" bildirilmişti. 23 Ağustos 1916'da 25. Fırka Pravadi'ye, Kolordu Karargâhı ve 15. Fırka Şumnu'ya gitmek üzere, Karaağaç'dan, trenle yola çıktılar. 25. Tümen ve 6. Kolordu Karargâhı 19 Eylül, 15. Fırka ise, 6 Ekim 1916'da yerlerine varmışlardır⁸.

Romanya Cephesi Harekâtına (Ağustos 1916-Haziran 1918) katılan Altıncı Kolordu Komuta Kademesi şöyleydi⁹:

- 6'ncı Kolordu Komutanı Mirliva (Tuğgeneral) Mustafa Hilmi Paşa
- 6'ncı Kolordu Kurmay Başkanı Kaymakam (Yarbay) Yahya Hayati
- 6'ncı Kolordu Emir Subayı Yüzbaşı Asım
- 25'nci Fırka Komutanı Albay Şükrü Ali
- 25'nci Fırka Kurmay Başkanı Yüzbaşı İhsan
- 15'nci Fırka Komutanı Kaymakam Hamdi Naci
- 15'nci Fırka Komutanı kaymakam Süleyman İzzet (Yeğinatı)
- 15'nci Fırka Kurmay Başkanı Yüzbaşı Ali Enver
- 26'nci Fırka Komutanı Kaymakam Hamit Fahri
- 26'nci Fırka Kurmay Başkanı Binbaşı Tefik

36 hızlı ateşli topu bulunan 6. Kolordu 27.000 askerden oluşmaktaydı.

Mareşal Mackensen'in Romanya'ya karşı gerçekleştirmek istediği ilk hareket fikri Güney Dobruca'ya yönelik bir taarruz harekâtından ibaretti. Bu taarruz fikrinin kabul edilmesiyle birlikte,

⁶Karal, s.497-499.

⁷ M. Neşet, *Büyük Harpte Romanya Cephesinde 6. Türk Kolordusu*, Askeri Mecmua, No: 78, Sayı:19, İstanbul, 1930, s. 38.

⁸Veli Yılmaz, *Yakın Dünya Harp Tarihi Özellikleri*, Harp Akademileri Komutanlığı, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1993, s. 21; T.C. Genelkurmay, s. 90-93.

⁹İsmet Görgülü, *On Yıllık Harbin Kadrosu*, TTK. Yay., Ankara, 1993, s. 180.

ilk harekât “Totrakan” ve “Silistre” kalelerinin işgaline yönelik olacaktır; çünkü bu mevkiiler Romenlerin elinde bulunduğu sürece, Kuzey Dobruca’da hiçbir taarruz mümkün olmayacak ve Romenler, ilerleyen Bulgar birliklerinin gerisinde harekât için her zaman Tuna nehri’nin sağ cenahındaki sahile asker sevk edebileceklerdi. Buna karşılık, Bulgarların bu mevkiilere karşı gözlem ve güvenlik için birlikler bırakıp ilerlemek için fazla kuvvetleri bulunmamaktaydı. Mareşal Mackensen bu düşünceden hareketle, bu mevkiilerin ele geçirilmesine karar vermiş ve Romen Askeri Kuvvetleri ile İttifak Devletleri Müşterek Kuvvetleri arasında 3 Eylül 1916’da başlayıp Dobruca’nın işgaline değin süren muharebeler yaşanmıştır. Güney Dobruca’nın işgaline kadar gerçekleşen muharebeler şöyledir:

2.1. Güney Dobruca Harekâtı:

1. Aşama (Dobriç’in Zaptı, “Totrakan” ve “Silistre” Kalelerinin Düşmesi (2–11 Eylül 1916)

- 3 Eylül 1916 Totrakan’ın Zaptı: Bulgar 3.Ordusu 4.Fırkası ve Alman Müfrezesi ile Romen birlikleri arasında yaşanmıştır.
- 3 Eylül 1916 Koçmar Muharebesi: Bulgar Süvari Fırkası ile Romen birlikleri arasında yaşanmıştır.
- 5 Eylül 1916 Dobriç’in İşgali: Bulgar 3. Ordusu ile Romen birlikleri arasında yaşanmıştır.
- 6 Eylül 1916 Sarsınlar Muharebesi: Bulgar Birinci Fırkası, 9. Süvari Alayı ile Romen birlikleri arasında yaşanmıştır.

2. Aşama (Karaorman- Musabey- Mangalya Hattına Taaruz ve Takip (12–16 Eylül 1916)

3. Aşama (Rasova-Gobadin-Tuzla Müstahkem Mevziine Birinci Taaruzu ve Romen Ordusunun Karşı Taarruzu)

- 19 Eylül 1916 Acemler-Osmanca-Edilköy Muharebesi: 6. Türk Kolordusu 74. ve 75. Alayı ile Romen birlikleri arasında yaşanmıştır.
- 21 Eylül 1916 Engenez-Kaşıkçılar Muharebesi: 6. Türk Kolordusu 74. Alayı ile Romen birlikleri arasında yaşanmıştır.
- 23 Eylül 1916 Karaköy Muharebesi: 6. Türk Kolordusu 25. Fırkası ile Romen birlikleri arasında yaşanmıştır.
- 24 Eylül 1916 I. Amuzaca Muharebesi: 6. Türk Kolordusu 25. Fırkası ile Romen birlikleri arasında yaşanmıştır.
- 24 Eylül 1916 II. Kaşıkçılar – Engenez Muharebesi: 6. Türk Kolordusu 25. Fırkası ile Romen birlikleri arasında yaşanmıştır.
- 28 Eylül 1916 II. Amuzaca Muharebesi: 6. Türk Kolordusu 25. Fırkası ile Romen birlikleri arasında yaşanmıştır.

4. Aşama (Rasova – Gobadin –Tuzla Müstahkem Mevziine İkinci Taarruz (7 Ekim- 21 Ekim 1916)

5. Aşama (Takip ve Köstence-Mecidiye- Çernavoda’nın İşgali (22 Ekim- 26 Ekim 1916)

2.2. Kuzey Dobruca Harekâtı:

1. *Aşama (Banasçık- Tasavlugözü mevzii tahkim ve müdafaası (2 Kasım – 7 Kasım 1916)*

2. *Aşama Kuzey Dobruca'nın İşgali (8 Aralık- 5 Ocak 1916)*

Başköy –Çineli Muharebeleri: 6. Türk Kolordusu ile Romen birlikleri arasında yaşanmıştır¹⁰.

Dobruca Harekâtı 5 Ocak'ta tamamlanmış ve bölgedeki Türk birlikleri çoğunlukla Eflâk'a intikal ettirilmiştir.

Almanlar, nihayetinde Bükreş dolaylarına ulaşip demiryollarını bombalamaya başladığı 1916 yılının Kasım ayında, Romanya Kraliyet ailesi Kral I. Ferdinand ile Kraliçe Marie ve hükümet, Ukrayna sınırı yakınındaki Yaş şehrinde yeni geçici başkentlerine Bükreş'ten Tren yoluyla kaçmaya zorlanmıştır. Yaklaşık 300.000 mülteci, birkaç ay öncesinde nüfusu 50.000 civarında olan Yaş şehrinde çok kötü koşullar altında toplanmak zorunda kalmıştır¹¹.

3 Aralık 1916'da Bükreş yolunun açılmasını sağlayan 6.Türk Kolordusu 26. Fırkası, Balarya bölgesinde girdiği çatışmada Romen Ordusuna mensup 66 subay ve 3600 er esir almıştır. Fırka'nın kayıpları ise, 500 şehit ve 160 yaralıdır. 26. Fırka'nın bu başarısını sağlayan Binbaşı Ömer Lütfü komutasındaki 74. Alay Sancağı, Başkomutanlık Vekâleti tarafından harp madalyası ile ödüllendirilmiştir. 3 Aralık'ta kazanılan Balarya Muharebesi'ni müteakiben, Romen Ordusunun artık bir direniş gösteremeyeceğini sonucuna varan Feldmareşal Mackensen, birliklerine Bükreş'e yürümeleri emrini vermiştir. 6 Aralık 1916'da yanında bulunan karargâh mensuplarıyla şehre giren Mackensen'i, silahlarını hala bırakmamış olan Romen askerleri herhangi bir direniş göstermeden selamlamışlardır. 7 Aralık'ta Bükreş'te bir zafer töreni düzenlenmesi emrini veren Mackensen, bu törene özellikle 26. Fırkayı temsil edecek birliklerin iştirakini istemiştir. Fırka bandosu, fırka karargâhı, fırka süvari bölüğü, her taburdan alınan birer takımla oluşturulan bölük, 78. Piyade Alayı ve İstihkâm bölüğü, Bükreş'teki zafer yürüyüşüne katılmışlardır. 27 Ağustos 1916'da Romanya'nın Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na savaş ilanına müteakip, Transilvanya'nın bir kısmını işgal etmesiyle açılan Romanya cephesinde gerçekleşen muharebeler, Bükreş'in 6 Aralık 1916'da İttifak Devletleri Karma Kuvvetleri tarafından işgal edilmesiyle son bulmuştur. Ancak, Romen Kralı ve hükümetin Yaş'a kaçmaları nedeniyle bu cephedeki muharebeler Eflak bölgesinde ve Seret Nehri merkezli sürecekti¹².

Kuşkusuz, 6 Aralık 1916 tarihinde Bükreş'in işgali, Romanya'ya karşı girişilen harekâtı resmi olarak nihayetlendirmiştir. Ancak, İttifak Güçleri, Romen tarafından gelebilecek ani bir saldırıdan artık endişe duymak zorunda olmadıkları için, buradaki durum istikrarlı bir hal almıştır. Romen birlikleri Moldova yönünde, Seret nehrinin aşağı düzlüklerine doğru geri çekilmeye devam etmiştir. Bu sırada, Fransa'da, Romen ordusunu takviye etmek üzere General Berthelot komutasındaki bir orduyu Yaş'a intikal ettirmiştir. Ağır kış şartlarının baş göstermesi ile Moldova'nın güney ucunda, Karpat Dağları yönünde, Tuna ve Seret nehri boyunca kurulan cephe işlemez bir hale gelmiştir. İlkbaharda yeniden kendini toparlayan Romen ordusu, bugünkü Romanya'nın Vrancea bölgesinde bulunan Maraşti'ye 11–24 Temmuz 1917 yazında gerçekleştirdiği taarruzlarla Alman hattını yarmak suretiyle 500 kilometrekarelik bir bölgeyi kurtarmıştır. Ayrıca, Romenler, Namoloasa bölgesinde,

¹⁰Neşet, 49–135.

¹¹Ted Theodore, *Farewell... Don't Forget me. A Hellenic-Romanian Legacy*, Xlibris Corporation, USA, 2011, p. 60.

¹²100.Yılında Birinci Dünya Savaşı, s. 100.

aşağı Seret'e yönelik bir taarruz planlamaktaydılar. Ancak Rusya'da 1917 Şubat'ında meydana gelen ihtilalci hareketler nedeniyle Ruslar artık savaşmak istemiyorlardı. Böylece, Maraş'ta taarruzu durmak zorunda kalmıştır. Buna karşılık, tuttukları hattı bırakıp tüm Moldova'yı işgal etme kararı veren Mackensen, karşı taarruza girişmiştir. Ne var ki, 6–19 Ağustos 1917 tarihleri arasında gerçekleşen muharebelerde, Rus topçu desteğini de yanına alan Romen ordusu mukavemet göstererek bu taarruzu önlemiş ve Mackensen'i planından vazgeçmeye zorlamıştır¹³.

Fransız askeri misyonunun yardımıyla, Romen Ordusunun Alman saldırısını (Mărăşti, Mărăşeşti) durdurmayı başardığı 1917 yazından ve Rus birliklerinin kendi topraklarındaki devrim nedeniyle cepheyi terk etmelerinden sonra, Romen siyasi figürleri, Romanya'nın artık kendi başına savaş mücadelesini sürdüremeyeceğinin farkına varmışlardır. 2 Aralık 1917'de Kraliyet Konseyi, direnişe devam etme kararı vermesine rağmen, Antant Güçlerinin inandıklarının aksine ve iç dirence rağmen, Başbakan Ion I. C. Brătianu, Rusya ve Üçlü İttifak Güçlerinin Brest-Litovska'ta barış görüşmelerine başlamalarından sadece iki gün sonra, 7 Aralık 1917'de Focşani'de İttifak Güçleri ile ateşkes imzalamayı seçmiştir. Focşani Anlaşması, İtilaf Devletleri ile imzalanan 17 Ağustos 1916 antlaşmasının ihlali anlamına gelmekteydi. Rusya'nın 3 Mart 1918'de Brest-Litovsk'da Barış Antlaşmasını imzalamasından sonra, Kral, Almanya ve Avusturya-Macaristan ile daha etkili bir şekilde müzakerelerde bulunabileceğini ümit ederek Yaş şehrinde muhafazakâr ve Alman hayranı politikacı Alexandru Marghiloman'ı Başbakan olarak atamıştır¹⁴.

Bükreş'in İttifak kuvvetlerince işgali ile birlikte, Bükreş'in yönetimi Almanya ile müttefiklerine geçmiştir. Romanya, Birinci Dünya Savaşı'na katıldıktan sonra, Bükreş, Paris ve Londra'dan sonra Alman Hava Kuvvetleri tarafından bombalanan üçüncü Avrupa başkenti olmuştur. Şehirdeki bazı gıda ürünlerine, kolera, tifo, şarbon ve tetanostan sorumlu bakterilerin bulaştığının keşfi ile birlikte, o günlere terör de damgasını vurmuştur. 23 Kasım- 6 Aralık 1916 tarihleri arasında Alman-Avusturya-Macar birlikleri tarafından işgal edilen Bükreş'te, 8 Aralık 1916 tarihinde İmparatorluk Hükümeti hala görevinin başında bulunmaktaydı. Belediye Başkanı, Polis Vekili, İçişleri Bakanlığı ve Vali Vekili gibi yerel Romen yetkililer İmparatorluk Hükümetine tabiydi.

İlk günlerde Yaş'a sığınan İtilaf Devletleri taraftarı olan Tache Ionescu, Emil Costinescu, Victor Antonescu, Dinu Brătianu gibi kişilerin mülklerine kasıtlı hasarların verildiği görüldü. Alman Ordusu Genel Karargâhı, yakın zamanda 1914 yılında inşa edilmiş olan Athenée Palace Hotel'de konuşlandı. Bakımlarının Belediyece yapıldığı ve memurlar da dâhil olmak üzere 700 ila 800 mahkûmun bulunduğu Subaylar Dairesi Sarayı (kısmen inşa edilmiş), geri çekilmeleri sırasında yakalanan Romen subay ve askerleri için bir alıkoyma yeri haline getirildi. Ayrıca, binaların, restoranların ve otellerin isimleri de değiştirildi. Gaz, elektrik ve fuel oil gibi enerji kaynaklarının yanı sıra temel gıda maddeleri karneyle verildi. İttifak Gücü askeri personeli hariç olmak üzere, taşıyıcıların ve diğer ulaşım araçlarının işlenmesi yerli halka yasaklandı. Bükreş sakinleri gidecekleri yerlere yürüyerek gitmek zorunda kaldılar. Julian takvimi yerine Gregoryen takvimi getirildi. Bükreş saati Orta Avrupa zamanına göre değiştirildi. Alman birliklerinin şehre girişi üç gün sürdü. Halkı sindirmek için, General Mackensen birliklerine savaşa tam donanımlı bir şekilde Calea Victoriei ile Akademi ve Elisabeta Bulvarları üzerinden garnizonlarına doğru yürümeleri emrini verdi. İki gün

¹³C.C. Giurescu, A. Otetea, S. Pascu, I.G. Bratieanu, *Yüzyıllık Bağımsızlık (1877-1977): Romanya Tarihine Kısa Bir Bakış*, Çev.: Ayla Uzgören, Habora Kitabevi, İstanbul, 1977, s. 192–193.

¹⁴Harald Heppner ve Rudolf Gräf, "Romania in 1914–1918", *International Encyclopedia of the First World War*, ed. by Ute Daniel, Peter Gatrell, Oliver Janz, Heather Jones, Jennifer Keene, Alan Kramer, and Bill Nasson, issued by Freie Universität Berlin, Berlin, 2014, p. 15.

sonra, Komandatura (Askeri Yönetim Karargâhı), Askeri Polis, Siyasi Polis ve Genel Alman Güvenliği'nden oluşan Bükreş Kenti İmparatorluk Hükümeti kuruldu. General Tülffvon Tschettepe und Weidenbach, askeri vali seçildi ve Suçu Sarayı'na yerleşti. Alman birliklerinin karargâhı Athenée Palace Hotel'de konuşlandı ve Alman Kuvvetleri Başkomutanı Mareşal Auguste von Mackensen, Brezoianu caddesindeki G. Meitani evinde ikamet etti. Önceleri gıda maddelerini hedef alan ve sonrasında gaz lambaları, at arabaları, kapı tokmakları, pirinç kazanlar, şilteler, yatak takımları, kürk mantolar ve hatta kilise çanları gibi diğer malların kolayca alınabildiği bir talepler dalgasına halkın maruz kaldığı dönem geldi. Noel şarkıları yasaklandı. Alman onaylı resmi yayınlar haricinde basın kapandı. Gıdanın karneye bağlanmasını müteakiben, bir nüfus sayımı yapıldı, Bükreş'in ana restoranları "Beslenme Merkezleri"ne dönüştürüldü ve oteller Alman subaylarını konuk etti. İşgalin ilk yıllarında, otel, kafe, restoran ve kulüp adları Alman isimleri ile değiştirildi. Bunlara, "Kaiser Palast" (İmparatorluk Sarayı), "Berliner Kafée", "Zum deutschen Kronprinzen" (Alman Velihaft Prensine) gibi isimler verildi. Athenée Palace Hotel, "Ober-Kommando Mackensen" (Mackensen Ordu Karargâhı) oldu ve Subaylar Dairesi Sarayı "Haupt-Wachel" haline getirildi. Bulgar birlikleri karargâhlarını Casa Capşa'da kurdular, ancak Dışişleri Bakanlığı Sarayı'nı da talep ettiler. Sofya Üniversitesi'ni donatmak için Tıp Üniversitesine ait laboratuvar ekipmanları ve kütüphanesinin yanı sıra özel şahsa ait piyanoları da Bulgaristan'a göndermek için el koymak istediler. Alman kuvvetleri, Türk birliklerinin, Plevne'deki Romen ordusu tarafından ele geçirilmiş olan ve Cesur Michael heykelinin her iki tarafında yer alan Türk topraklarını sökmesine izin verdi. Türkler, Kraliyet Sarayı avlusunda tutulan kuleleri de talep ettikleri halde, Almanlardan olumlu yanıt alamadılar. Ancak Assan Mill fabrikasını söküp İstanbul'a gönderdiler¹⁵.

3. Osman Nizami Paşa'nın Romanya Askeri Valiliği

Romanya Cephesi'ndeki muharebeler, üç ay gibi kısa bir zaman zarfında son bulmuştur. Osmanlı Devleti'nin 15. ve 25. Fırkalarından (Tümenlerden) oluşturduğu 6. Türk Kolordusunun da destek verdiği, Alman, Avusturya-Macaristan ve Bulgar birliklerinden oluşan İttifak Devletlerine ait karma güçler, 6 Aralık 1916 tarihinde Romanya'nın başkenti Bükreş'i işgal etmişlerdir. İttifak Ordularının Bükreş'i ele geçirmesi ve Romenlerin mağlubiyeti yaşamamasından bir ay gibi kısa bir süre sonrasında, Osmanlı İmparatorluğu yüzyıllar sonra bir Avrupa devletinin yönetimini eline alacak ve askeri valilikle yönetecekti. 9 Ocak 1917'de, Romanya'yı İşgal Kuvvetleri Komutanlığı şeklinde ifade edilebilecek olan "*Romanya İdare-i Askeriyesi*" adında yeni bir kuruluş hizmete girmiştir. Bu kuruluşun komutasına, İttihat ve Terakki partisinin önde gelenlerinden biri olan, Bayındırlık Bakanlığı ve Berlin Büyükelçiliği görevlerinde de bulunan, askerlik mesleğinin yanı sıra bürokrasi deneyimine sahip olan Mirliva (Tümgeneral) Osman Nizami (Doğancı) Paşa¹⁶ getirilmiştir. Kurmay

¹⁵<http://muzeulbucurestiului.ro/EN/Bucharest-under-occupation>, Cezar Petre Buiumaci, Erişim: 17 Ocak 2018.

¹⁶Çengelköy/İstanbul doğumlu olan Osman Nizami Paşa, harp Okulundan 1878 yılında piyade subayı, 1881 yılında ise Harp akademisinden mezun olmuştur. İttihat Terakki'nin Meşrutiyet'in ilanından sonra etkinliğinin artmaya başlamasıyla, Paşa, Berlin'e sefir olarak atanmıştır. Türk hariciyesinde oldukça etkin bir görevi olan Berlin Sefarethanesinde görev yapan Nizami Paşa, Avrupa'nın yeni bölgesel güç merkezinin başkentinde, Almanya'ya endeksli dış politikanın mimarı olmuştur. 1912 seçimleri ve Mahmut Şevket Paşa'nın öldürülmesinin ardından kurulan Sait Halim Paşa Hükümeti'nde Bayındırlık Bakanlığı'na tayin edilmiştir. 6 Ocak 1914'te Mirliva (Tümgeneral) olmuştur. İsviçre'de tedavide iken 1940 yılında vefat etmiştir. Bkz. Esat Arslan, "Birinci Dünya Savaşı'nda Romanya Askeri Valiliği", *Askeri Tarih Bülteni*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yay., S: 44, Ankara, 1998, s. 87.

Subay Albay Ahmet Tevfik Bey¹⁷'e ise Valilik Kurmay Başkanlığı sorumluluğu verilmiştir. Özellikle sivil işler konusunda oldukça büyük bir deneyime sahip olan Mirliva Osman Nizami Paşa asker olmasına rağmen, 17 Haziran 1912–17 Aralık 1913 tarihleri arasında Nafia Nazırlığı (Bayındırlık Bakanlığı) da yapmıştır¹⁸.

Romanya sınırları içerisinde yasama ve yürütme yetkisini elinde bulunduran Askeri Valilik, kısa zaman zarfında şehirlerdeki ve taşralardaki örgütlenmesini tamamladıktan sonra, askeri hükümet ve kendisine bağlı sivil işlerin yürütülmesi amacıyla çalışmalarına başlamıştır. Başlıca, Ekonomi Şubesi¹⁹, Savaş ve Silah Malzemeleri Şubesi, Ulaştırma ve Posta Hizmetleri Şubesi ve Askeri Yönetim Şubelerinden oluşan Romanya İdare-i Askeriyesi ile yan kuruluşları Bükreş'te konuşlanmıştır. Askeri Valiliğin emrine verilen Bükreş'in en göz alıcı ve gotik mimarisiyle öne çıkan yapılarında Türk bayrakları da dalgalanmakla beraber, bu binalar, çok iyi inşa edilen nöbetçi kulübelerince gözlenmekteydi.

Bir yıla yakın süreyle Askeri Valilik tarafından yönetilen Romanya'da, Osman Nizami Paşa, bir işgal gücünden ziyade yumuşak bir yönetim şeklini benimsemiş ve Romen halkının sorunlarına eğilmeye, çözümler bulmaya çalışmıştır. Bu bağlamda, Askeri Valilik, göçmenlere ve esir düşen asker ailelerine yönetimi süresince maaş ve iane olmak üzere 217.841 Frank para dağıtmış, savaş esnasında evleri yıkılan 381 aileye konut edindirmiş ve çoğunlukla Müslüman halkın yaşadığı Adakale'nin²⁰ iâşesini sağlamıştır. Askeri Valiliğin emrinde bulunan Silah ve Malzeme Şubesi, Romen ordusundan ganimet olarak ele geçirilen mühimmatları değerlendirmiştir. Bu anlamda, 64 seri ateşli top, 800 cephane arabası, 70.000 piyade tüfeği, 300.000 top ve 20 milyon tüfek mermisinin yanı sıra, 11 fabrika, tonlarca demir ve hammadde ile 132.000 ton yiyecek ve 5500 at Osmanlı Devleti'ne sevk edilmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti, Romanya ile iki muhasım devlet haline gelince, bu süreçte mütekabiliyet esasları çerçevesinde hareket etmekteydi. Dolayısıyla, Osmanlı Devleti, Romanya ile savaş durumu nedeniyle Romanya'da kalan Müslüman Osmanlıların mevcudu kadar Romanyalının Osmanlı topraklarında bazı bölgelere sevk edilmeleri kararını almıştır²¹. Savaş süresince, Osmanlı ordularınca esir olarak ele geçirilen Romen asker sayısının yaklaşık 2000 olduğu tahmin edilmektedir. Başkomutanlık Vekâleti'nin tarafsız ülke Büyükelçilerince talep edildiğinde sunulmak üzere hazırladığı raporda, Romanya Cephesi'nde toplam 1983 Romen askerinin esir alındığı bildirilmektedir²².

Sağlık hizmetlerinin verilmesi amacıyla askeri hastaneler ve nekahethaneler, moral hizmetlerinin yürütülmesi içinde subay gazinosu, subay oteli, efrat yurdu, erat sineması, sahra ve paket posta haneleri hizmete sokulmuştur. İdare-i Askeriye'de görev yapan bütün subay ve erlerin üniforma ve teçhizatları Batı orduları askerleri standartlarında sağlanmıştır. Osmanlı Sadrazamı Talat

¹⁷Harp Okulu'ndan 1884 yılında piyade subayı olarak mezun olan Ahmet Tevfik Bey, 40'ncü dönem olarak 1887–1888 yılları arasında Harp akademilerinde öğrenim görmüş, daha sonraları Tümgeneral olmuş ve 6 Mayıs 1923 tarihinde vefat etmiştir. Bkz. Esat Arslan, "Birinci Dünya Savaşı'nda Romanya Askeri Valiliği", s. 88.

¹⁸Turgut Yurdabak, *Harp Akademilerinin 132 Yılı*, Harp Akademileri Basım Evi, İstanbul, 1980, s. 52.

¹⁹Osmanlı Arşivi'ndeki bir belgeden Bükreş'teki Osmanlı Askeri Valiliği'nde Romanya'dan ithal edilecek maddelerin tedariki konusunda bir heyetin olduğunu da öğreniyoruz. Nitekim Meclis-i Vükela'nın 28 Cemaziye'l-ahir -1336 / 1918 tarihli bir kararında Bükreş'teki Osmanlı Askeri Valiliğinde görevli bu ithalat işlerine bakan kadrodan Avusturya ve Bulgar Hükümetlerinin faaliyetleri hakkında bilgi talep edilmiştir. BOA. MV. 211/172, 28 C (Cemaziye'l-ahir) 1336.

²⁰1923 yılına kadar hukuken Türk yönetiminde kalan Tuna nehri üzerinde stratejik öneme sahip bir kalesi bulunan adadır. Bkz. *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (TDVİA), C:1, İstanbul:2011, s. 340–341.

²¹BOA, DH. EUM. 5.Şb (33/8,11R 1335)

²²BOA. HR. SYS.2214/2.

Paşa'nın Romanya'yı ziyareti esnasında Cuma namazını eda ettiği Bükreş'teki Park Carol Camii'nde, 9 Haziran 1917'de eski bir Türk geleneği olarak Padişah adına hutbe okutulmuştur. Osmanlı Romanya İdare-i Askeriyesi Valilik personeli, örgütlenmiş Romen direnişçilerince birkaç münferit olay haricinde saldırıya uğramazken, pek çok Alman ve Avusturya-Macaristan subay ve askeri öldürülmüştür. Romanya İdare-i Askeriyesi, Romanya'da konuşlandığı bir yıla yakın süre boyunca, bu topraklarda yaşayan halka yönelik tutumlarında örnek teşkil edebilecek bir şekilde daima hoşgörülü ve adaletli olmuştur²³.

1918 yılına gelindiğinde, Osmanlı Meclis-i Vükelası (Bakanlar Kurulu), Mackensen Karargâhı'nda da Osmanlı Hükümeti'ni temsilen bir kişinin bulunmasını kararlaştırmıştır²⁴.

1916 yılının Eylül ayından itibaren Romanya'nın Dobruca Bölgesindeki Tuna Boylarına 15. ve 25. Fırka ile 26. Fırkadan oluşan 6.Kolordu intikal ettirilmiştir. Romanya'nın başkenti Bükreş'in ele geçirilmesinde büyük rol oynayan 6.Kolordu, daha sonra Bükreş'ten Tuna boylarına ve oradan da Karadeniz kıyılarına ilerleyerek bölgeyi kontrol altına almıştır. Böylece, müttefiki Almanya'dan gelecek lojistik destek, Tuna nehri üzerinde bulunan Rusçuk ve Zıştovi limanları ile Köstence limanlarından sağlanabilecekti. Bu limanlardan Osmanlı Devleti'ne hatırı sayılır derecede mühimmat ve gıda maddeleri sevk edilmiştir.

Tuna nehri üzerinde sevk ve idaresini Tuna Osmanlı Menzil Müfettişliği'nin gerçekleştirdiği birtakım faaliyetler için, Bükreş, İbrail, Mecidiye, Hırsova, Dobriç ve Yerkök'te nokta ve istasyon komutanlıkları kurulmuştur. Böylece, bilhassa 1917 yılından itibaren Rumeli'den Tuna nehri üzerinden buğday, mısır, fasulye, un, şeker gibi gıda maddeleri Anadolu'ya taşınmıştır.

Romanya'nın İttifak Devletlerine savaş ilan etmesi ve Avusturya-Macaristan'a taarruzundan üç ay gibi kısa bir zaman zarfında yenilmesiyle birlikte, Türk ve Bulgar Orduları, Dobruca ve Tuna Bölgesi'nde işgal birlikleri oluşturmuşlar ve Mecidiye Kasabası komutanı olarak Mülazım İzmirli Talat Bey atanmıştır. Büyük Savaşın sonlarına doğru, Bulgar-Makedon cephesinde alınan yenilgiler karşısında Osmanlı Ordusu geri çekilmeye başlamıştır. Osmanlı Ordusu'nun geri çekilmesiyle, Mecidiye kasabası Fransız ve Romen birliklerince geri alınmıştır. Köstence limanı ve Tuna iskelelerinde görev yapan askeri personel, Türk denizci subay ve erleri tutsak edilmiş, kıtlık ve elverişsiz çevre koşulları nedeniyle hastalanmış ve bir kısmı veremden hayatını kaybetmiştir. Şiddetli geçen kış mevsimi nedeniyle odun toplamaları için orman derinliklerine gönderilen Türk esirleri burada donmuş, bölgede yaşayan Müslüman halk ile Mecidiye Kızılhaç Merkezinde görevli Binbaşı Dr. İbrahim Temo²⁵ ve eşi bu esirlere yardımcı olmaya çalışmışlardır.²⁶ İbrahim Temo hatıralarında “*Umumi Harp*” başlığı altında o dönemle ilgili ayrıntılı bilgiler vermektedir.²⁷

²³ Arslan, s. 81- 89.

²⁴ BOA. MV. 211/172, 28 C 1336.

²⁵ İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin bir numaralı kurucu üyesidir. TDVİA, C.21, s. 354–355.

²⁶ A. Haluk Dursun, “Osmanlı Arşivinde Tuna Nehri ve Kıyıları”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, XII/2, (Kış 2012), s. 337–338.

²⁷ Romanya'nın tarafsızlığını bırakıp 17 Ağustos 1916 tarihinde bir antlaşma yaparak İtilaf Devletleri safında savaşa girdiği sırada İbrahim Temo Dobruca'da ikamet etmektedir. Osmanlı ordusunda görevli bir Dr. Binbaşı olarak Mecidiye şehrinde Kızılhaç teşkilatında görev yapmaktadır. Eşi ise Mecidiye Kızılhaç teşkilatının başkanıdır. Savaş süresince gerek Dobruca'da gerekse Moldova'da sağlık hizmetlerinde görev yapmıştır. *İttihad ve Terakki Cemiyeti'nin Kurucusu ve 1/1 No'lu Üyesi İbrahim Temo'nun İttihad ve Terakki Anıları*, Yay. Haz. Bülent DemirbaşArba Yay., İstanbul, 2000, 2. Baskı, s. 231-235.

6. Kolordu'nun Romanya'daki zayıtı şöyledir: 1916 yılında General Mackenzen kumandanlığında gerçekleştirilen ilk muharebelerde 6.Kolordu'nun bine yakın kayıp vermesi, Dobruca Cephesinin savaş boyutunu gözler önüne sermektedir. Osmanlı Devleti'nin Romanya cephesine intikal ettirdiği 6.Kolordu, cepheye ulaştığı tarihten 6 Ekim 1916 yılına kadarki geçen süreçte, Subay sınıfından 21 şehit, 55 yaralı, 13 kayıp; erattan 1202 şehit 3499 yaralı, 1582 kayıp; ayrıca, 19–25 Ekim tarihleri arasında 6.Türk Kolordusu subay sınıfından 19 şehit, 43 yaralı; erattan 622 şehit, 4123 yaralı, 425 kayıp vermiştir. Bu kayıpların arkasında yatan neden, birliklerin savaşma arzusu içinde olmamaları ve gerçekleştirilen harekâtın zorlu koşullara sahip olmasıdır²⁸.

Doğu Avrupa'daki Galiçya ve Romanya cephelelerinden sonra Makedonya cephesine de bir kolordu sevk eden Enver Paşa, Türk cephelelerinde durumun kötüleşmesi nedeniyle bu cephelere intikal ettirilen birliklerin geri çağrılmasının gerekli olduğu kanısına varmıştır²⁹.

İki yıla yakın süren Romanya harekâtında gerçekleşen tüm savunma ve saldırı muharebelerinde üstün başarı gösteren 6.Türk Kolordusu, Romanya topraklarına Anadolu'dan intikal edişinde olduğu gibi, Romanya'dan da kademe kademe ayrılmıştır. 26.Fırka Nisan 1917'de Osmanlı topraklarına dönmüş ve Filistin Cephesine gönderilmiştir. 25.Fırka, 1917 yılının 4–25 Aralık tarihleri arasında İstanbul'a dönmüştür. 7 Mayıs 1918'de Romanya ile Bükreş Antlaşması'nın imzalanması üzerine, burada boş kalan Alman kuvvetleri Köstence'den Odesa ve Sivastopal'a nakledilirken, 15.Fırka ise, 1918 Haziran'ında Köstence limanından gemilerle Batum'a taşınmıştır. Bu taşıma işlerine ayrılan Akdeniz, Reşitpaşa ve Urla vapurlarından sonuncusunun, kömür almak üzere uğradığı Zonguldak'ta karaya oturarak dümeninin parçalanmasıyla, taşıma işine diğer iki gemi ile devam edilmiştir. Mütareke'nin imzalanmasıyla Romanya'da kalan bir kısım Türk kuvvetleri ise, ancak 8 Aralık 1918'de İstanbul'a getirilebilmiştir³⁰. 6.Türk Kolordusunun Romanya harekâtı süresince verdiği kayıplar ise şöyledir:

<i>Şehit</i>	<i>Yaralı</i>	<i>Kayıp</i>	<i>Toplam</i>	
Subay	40	98	13	151
Er	1824	7622	2007	<u>11.453</u>
				11.604 ³¹

Diğer taraftan, Romanya ise, ne yazık ki, savaşa katılımının bedelini büyük ödemiştir. Savaşın sonuna kadar, seferber edilen 750.000 askerinin 335.706'sını kaybetmiş, 120.000'i yaralanmış, 80.000'i muharebede esir alınmış ya da kaybolmuştur. Böylece Romanya'nın zayıtı, seferber edilen askerlerin %71'ine ulaşmıştır ki bu da savaşta herhangi bir ulusun sahip olduğu en yüksek oranlardan biridir³².

²⁸Neşet, s. 98–120.

²⁹*Tarihte Türk-Romen İlişkileri*, Genelkurmay ATASE ve Denetleme Başkanlığı Yay., Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2006, s. 138.

³⁰*Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi*, Ankara: VIII Cilt, Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Resmi Yayınları Seri No:3, Gnkur. Basımevi, 1976, s.417–418; *100.Yılında Birinci Dünya Savaşı*, s. 100.

³¹*Birinci Dünya Harbi Avrupa Cepheleeri, Romanya Cephesi*, Ankara: Gnkur. Basımevi, 1967, s. 95.

³²Laura J. Hilton and Spencer C. Tucker, *World War I, The Definitive Encyclopedia and Document Collection*, ABC-CLIO, LLC, Santa Barbara, 2014, p. 1349.

Sonuç

1916 yılının Ağustos ayında Romanya'ya savaş ilan eden Osmanlı Devleti, kaderin bir cilvesi olarak 1877–1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrası terk etmek zorunda kaldığı Romen topraklarına yeniden ayak basmıştır. Romanya harekâtına katılan Mirliya Mustafa Hilmi Paşa komutasındaki 6. Türk Kolordusu Dobruca ve Bükreş'in işgalinde üstün başarılar göstermiştir. Osmanlı Devleti, Bükreş'in işgaliyle birlikte hem Bükreş'in hem de Romanya'nın yönetiminde söz sahibi olmuştur. Bu bağlamda, Romanya Osmanlı İdare-i Askeriyesi (Romanya Osmanlı Askeri Valiliği) ve bünyesinde barındırdığı Osmanlı Tuna Menzil Müfettişliği ile birlikte bu topraklarda faaliyet göstermiştir.

Romanya İdare-i Askeriyesi, Romanya'da konuşlandığı bir yıla yakın süre boyunca, bu topraklarda yaşayan halka yönelik tutumlarında örnek teşkil edebilecek bir şekilde daima hoşgörülü ve adaletli olmuştur.

1918 yılının Ekim ayı başlarında İttifak Devletleri'ne bağlı Bulgaristan'ın savaş dışı kalması üzerine Osmanlı Devleti için de savaşın sonu görünmüştür. Ekim ayı içerisinde İngiltere'den ateşkes istenmiş ve nihayetinde 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Mütarekesi imzalanmıştır³³.

Birinci Dünya Savaşı içinde 20 Ağustos 1916 tarihinde dondurulan Türk-Romen ilişkileri, Millî Mücadele'nin sürdüğü 20 Haziran 1922 tarihinde tekrar kurulmuştur³⁴.

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk elçisi Cevat Bey, 1924 Mart ayında Bükreş'e Büyükelçi olarak atanmıştır.³⁵ Romanya da George Filatily adlı diplomatını Ankara'ya elçi sıfatıyla göndermiştir. Böylece, Atatürk'ün çok önem verdiği Türk-Romen ilişkileri gerek onun sağlığında gerekse daha sonra ki Cumhuriyet döneminde normal seyrine girmiştir. Bugün de dostane ilişkiler gelişerek sürmektedir³⁶.

KAYNAKÇA

Arslan, Esat, “Birinci Dünya Savaşı'nda Romanya Askeri Valiliği”, *Askeri Tarih Bülteni*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yay., S. 44, Ankara 1998, ss. 81- 89.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), MV. 211/172, 28 C 1336; BOA, DH. EUM. 5.Şb (33/8,11R 1335); BOA. HR. SYS.2214/2.

Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi, C. VIII, Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Resmi Yayınları Seri No:3, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1976.

Birinci Dünya Harbi Avrupa Cepheleeri, Romanya Cephesi, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1967.

Dursun, A. Haluk, “Osmanlı Arşivinde Tuna Nehri ve Kıyıları”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, XII/2, (Kış 2012), ss. 337–338.

³³ Temuçin Faik Ertan, *Başlangıcından Günümüze Türkiye Tarihi*, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2012, s. 70.

³⁴ *Tarihte-Türk Romen İlişkileri*, Genelkurmay Atase ve Denetleme Daire Başkanlığı Yay., Ankara 2006, s. 145. Geniş bilgi için bkz. KARASU, Cezmi, “Bağımsızlıktan I. Dünya Savaşı'na Romanya”. *Balkanlar El Kitabı*, Edt; Bilgehan Gökdağ, Osman Karatay, C.I, Ankara: Akçağ Yay., 2013, s.499-511.

³⁵ <https://www.ogu.edu.tr/images/birimduyuru/201353195745.pdf>. Cezmi Karasu, *Cumhuriyet Döneminde Türkiye-Romanya İlişkileri (1923-1938)*, (12.07.2018)

³⁶ Bilal N. Şimşir, *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, C: IV, Ankara: TTKY, 2001, s. 16.

- Erdem, Şefik, *Birinci Dünya Savaşı'nda Avrupa'da Yüz bin Türk Askeri*, Kastaş Yayınları, İstanbul, 1992.
- Ertan, Temuçin Faik, *Başlangıcından Günümüze Türkiye Tarihi*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2012.
- Giurescu, C.C., A. Otetea, S. Pascu, I.G. Bratieanu, *Yüzyıllık Bağımsızlık (1877-1977): Romanya Tarihine Kısa Bir Bakış*, Çev.: Ayla Uzgören, Habora Kitabevi, İstanbul, 1977.
- Görgülü, İsmet, *On Yıllık Harbin Kadrosu*, TTK. Yay., Ankara, 1993.
- Heppner, Harald ve Rudolf Gräf, "Romania in 1914-1918", *International Encyclopedia of the First World War*, ed. by Ute Daniel, Peter Gatrell, Oliver Janz, Heather Jones, Jennifer Keene, Alan Kramer, and Bill Nasson, issued by Freie Universität Berlin, Berlin, 2014.
- Hilton, Laura J. and Spencer C. Tucker, *World War I, The Definitive Encyclopedia and Document Collection*, ABC-CLIO, LLC, Santa Barbara, 2014.
- Karasu, Cezmi, "Bağımsızlıktan I. Dünya Savaşı'na Romanya". *Balkanlar El Kitabı*, Edit; Bilgehan Gökdağ, Osman Karatay, C.I, Akçağ Yay., Ankara, 2013, ss.499-511.
- Karal, Enver Ziya, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C. V, TTK. Yay., Ankara, 2012.
- Neşet, M., *Büyük Harpte Romanya Cephesinde 6.Türk Kolordusu*, Askeri Mecmua, No: 78, Sayı:19, İstanbul, 1930.
- Şahin, Feyza Kurnaz, "Birinci Dünya Savaşı'nda Galiçya Cephesi'nde Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin Sıhhi Hizmetleri", *Uluslararası Balkan Tarihi Araştırmaları Sempozyumu*, Osmanlı Mirası ve Türk Kültürünü Araştırma Derneği Yay., İstanbul, 2016, ss. 477-478.
- Şimşir, Bilal N., *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları*, C. IV,,: TTK. Yay., Ankara, 2001.
- Tarihte-Türk Rumen İlişkileri*, Genelkurmay Atase ve Denetleme Daire Başkanlığı Yay., Ankara, 2006
- Theodore, Ted, Farewell... *Don't Forget me. A Hellenic-Romanian Legacy*, Xlibris Corporation, USA, 2011.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (TDVİA), C:1, C-21, İstanbul, 2011.
- Yılmaz, Veli, *Yakın Dünya Harp Tarihi Özetleri*, Harp Akademileri Komutanlığı, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1993.
- Yurdabak, Turgut, *Harp Akademilerinin 132 Yılı*, Harp Akademileri Basım Evi, İstanbul, 1980.
- 100. Yılında Galiçya Cephesi*, Atlas Tarih, Sayı:42, Ağustos-Eylül 2016, s. 76.
- 100. Yılında Birinci Dünya Savaşı*, Atlas Tarih, Sayı:30, 2014, s. 101.

İnternet Kaynakları

- <http://muzeulbucurestiului.ro/EN/Bucharest-under-occupation>, Cezar Petre Buiumaci, (17.01. 2018)
- <https://www.ogu.edu.tr/images/birimduyuru/201353195745.pdf>, Cezmi Karasu, *Cumhuriyet Döneminde Türkiye-Romanya İlişkileri (1923-1938)*, Erişim: 12.07.2018.

EK 1: Mirliva Mustafa Hilmi Paşa Dobruca'da,1916. (<http://www.iwm.org.uk/collections/item/object/205316112>)

EK 2: Bulgar General M. Tontscheff ve Türk Ordusu'ndan Mirliva Hilmi Paşa personelleriyle birlikte, Romanya, Megdidia yakınlarındaki savaş meydanında. (<http://www.iwm.org.uk/collections/item/object/205316592>)

